

بررسی و تحلیل

تاریخ نگاری

علامه عبدالحی حبیبی

دکتر محمد مهدی سعیدی

Ketabton.com

: سعیدی، محمد مهدی، ۱۳۵۰ -	سرشناسه
: بررسی و تحلیل تاریخنگاری عبدالحی حبیبی / محمد مهدی سعیدی.	عنوان و نام پدیدآور
: قم: اثر قلم، ۱۳۹۸.	مشخصات نشر
: ۲۴۴ ص.	مشخصات ظاهري
: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۰۹۴۰-۴	شابک
: فیبا	وضعیت فهرست نویسی
: حبیبی، عبدالحی، ۱۲۸۹ - ۱۳۶۳	موضوع
: تاریخ نویسان -- افغانستان -- سرگذشت‌نامه	موضوع
Afghanistan -- BiographyHistorians --	موضوع
: افغانستان -- تاریخ	موضوع
Afghanistan -- History	موضوع
: ۱۵D	رده بندی کنگره
: ۲۰۲۹۰۷	رده بندی دیوبی
: ۶۰۲۱۷۰۱	شماره کتابشناسی ملی

بررسی و تحلیل تاریخنگاری عبدالحی حبیبی

نویسنده.....	سعیدی، محمد مهدی
ناشر.....	اثر قلم
چاپ.....	احسان
نوبت چاپ.....	اول ۱۳۹۸
شمارگان.....	۵۰۰ نسخه
شابک.....	۹۷۸-۶۲۲-۶۵۰۹۴۰-۴
صفحه آرایی.....	خدمات کامپیوتری احسان
قیمت.....	۳۵۰۰ تومان

تَقْدِيمٍ

به تمامی آزاد اندیشانی که ساخت قدسی قلم را با نفسانیات خود نیالودند و از آن در راه تنویر و هدایت بشر و گستاخ زنگیرهای جهل و عصبیت بهره جستند.

فهرست مطالب

۱۱	پیشکفتار:
۱۳	مقدمه
فصل اول : کلیات ۱۷/۱	
۱۹	اشاره
۲۰	ضرورت، اهمیت، اهداف و روش پژوهش:
۲۱	پیشنهاد تحقیق:
۲۶	بررسی و ارزیابی منابع:
۲۶	۱. روش تحقیق و پژوهش علمی در تاریخ
۲۸	۲. روش پژوهش در تاریخ
۳۱	۳. راهنمای نگارش در تاریخ (دستنامه تحقیق برای دانشجویان)
۳۳	۴. ظهور افغانستان نوین
۳۶	۵. افغانستان در مسیر تاریخ
۳۹	۶. تاریخ افغانستان بعد از اسلام
۴۱	۷. جنبش مشروطیت در افغانستان
۴۴	۸. هنر عهد تیموریان و متفرعات آن
۴۶	تاریخ نگاری افغانستان در صد ساله اخیر
۵۴	زندگی و شخصیت علمی حبیبی:
۵۴	۱. شخصیت:
۵۸	۲. فعالیت‌های علمی و پژوهشی:

فصل دوم: بسترهناسی فرهنگی تاریخ‌نگاری در افغانستان (۱۸۶۹-۱۹۷۸)

اشاره:	۶۵
تجددگرایی	۶۶
۱. نشریات دوره‌ای	۷۵
۲. معارف عصری	۸۰
۳. ناسیونالیسم قومی:	۸۳
جمع‌بندی:	۹۴

فصل سوم: رویکردهای شکلی و ساختاری تاریخ‌نگاری حبیبی

اشاره:	۹۹
۱. گردآوری داده‌ها	۱۰۰
۱-۱. منابع در تاریخ‌نگاری	۱۰۱
۱-۱-۱. منابع تاریخی	۱۰۲
الف) منابع کتبی	۱۰۲
منابع اولیه	۱۰۳
منابع ثانویه	۱۰۳
مطالعات و تحقیقات (پژوهش‌های جدید)	۱۰۴
ب) منابع غیرکتبی	۱۱۲
۱-۱-۲. منابع غیر تاریخی	۱۱۳
ریشه‌شناسی (اتیمولوژی)	۱۱۴
دانش خط‌شناسی (پالئوگرافی)	۱۱۶
سکه‌شناسی	۱۱۷
۲. ارزیابی داده‌ها	۱۱۸
۳. استنادات و ارجاعات	۱۲۱
۴. تفسیر و تحلیل داده‌ها	۱۲۶
تبیین در تاریخ‌نگاری حبیبی	۱۲۹

۱۲۹	الف) رویکرد نقلی
۱۳۰	ب) رویکرد توصیفی
۱۳۱	ج) رویکرد تحلیلی و بایسته‌های آن
۱۳۲	اجتناب از ذهنیت گرایی و جانب‌داری
۱۳۶	اجتناب از قطعیت گرایی
۱۳۸	حوزه‌های متأثر از قطعیت و ذهنیت گرایی در تاریخ‌نگاری حسی
۱۳۸	ریشه‌شناسی در تاریخ‌نگاری حسی
۱۴۰	مغالطات در تاریخ‌نگاری حسی
۱۴۲	مغالطة مصادره به مطلوب
۱۴۹	مغالطة انگیزه و انگیخته
۱۵۱	مغالطة علت جعلی
۱۵۲	مغالطة خود محوری
۱۵۴	مغالطة تکرار
۱۷۰	مغالطة توسل به مرجع کاذب
۱۷۱	مغالطة آرزواندیشی
۱۷۲	مغالطة ساده سازی
۱۸۰	مغالطة ریشه تراشی
۱۸۳	جمع بندی:

فصل چهارم: بررسی و تحلیل محتوایی تاریخ‌نگاری حسی/۱۸۵

۱۸۷	اشاره:
۱۸۷	۱. باورها و گرایش‌های ملی
۱۸۸	۱-۱. ملی گرایی
۱۹۴	۲-۱. قوم‌نگاری
۱۹۸	مسئله غلزی و خلچ
۱۹۹	عدم ارتباط کوه نشینی و قوم خلچ

۲۰۰	عدم ارتباط اصطلاح «عَرَج» با قوم «خَلْج».....
۲۰۱	اصالت نژادی قوم خلنج
۲۰۹	۲. رهیافت‌های فرهنگی و معرفتی در تاریخ‌نگاری حبیبی:
۲۲۱	۳. ایده‌های هنری و ادبی حبیبی:
۲۲۱	۱-۳. هنری:
۲۲۳	۲-۳. ادبی:
۲۲۵	جمع بندی:
۲۲۶	جمع بندی نهایی:

ضمیمه ۲۲۹ / ۲۲۹

۲۳۱	عناوین آثار و پژوهش‌های حبیبی:
۲۳۱	الف. آثار ادبی:
۲۳۳	ب. مقالات تاریخی:
۲۳۴	ج. کتابشناسی، تصحیح، تعلیق و تحریش:
۲۳۷	فهرست منابع

پیش‌گفتار:

تاریخ‌نگاری افغانستان در دوره معاصر با خصلت‌ها و شرایط خاص است و یکی از کانون‌های پر فروغ حوزه معرفتی افغانستان به حساب می‌آید؛ که البته علیرغم فعالیت گسترده محققان و نویسندگان، این عرصه از درجه علمی و اتقان ناچیزی برخوردار بوده است؛ که این امر ریشه در اوضاع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی افغانستان دارد که در لابلای این اثر مطابق با مقتضای حال بدانها اشارت رفته است.

با توجه به چنین وضعیتی و بر جستگی انکار ناپذیر عبدالحی حبیبی به عنوان مهمترین، پرکارترین و موثرترین مورخ معاصر افغانستان و میزان تأثیرگذاری وی بر قلمرو این دانش، هم در جهت مثبت و هم منفی آن، نگارنده را بر آن داشت تا به بررسی آثار وی پردازد و میزان راستی آزمایی روشها و اسلوب وی در حوزه شکلی و محتوایی تاریخ‌نگاری اش را به محک مبانی و اصول مطرح در این دانش بسنجد؛ به این امید که سرآغاز سنت حسن‌های گردد که در پرتو زلال پر فروغ دانش و به دور از هیاهو و جنجال‌های فرهنگی و سیاسی به تفکیک سره از ناسره بشینیم.

علاوه بر اینکه، دستیابی به چنین هدفی در قالب و خلال مدت تدوین پایان نامه دوره کارشناسی ارشد،^{*} که این اثر ماحصل آن می‌باشد، امری دشوار است؛ انجام چنین پژوهشی مصاب با دشواریهای خاص خود نیز بوده است؛ که مهمترین آن‌ها به نفس چنین مطالعات و بررسی‌ها و تطبیق داده‌ها و تحلیل‌های تاریخی بر مبانی و اصول مطروحه در دانش تاریخ‌نگاری، بر می‌گردد و مضاف بر آن گسترده‌گی تألیفات حبیبی نیز مطرح است؛ چنانکه صرفاً آثار تاریخی ایشان بالغ بر نود اثر می‌گردد و طیف وسیعی از موضوعات و مباحث مختلف را در بر می‌گیرد. دور از انتظار نیست که این واقعیت بر دشواری استقراء مطالب بیافزاید. اما از آنجایی که کلیه آثار تاریخی حبیبی از یک رویه ثابت پیروی می‌کند؛ در این بررسی آثار مطرح و مؤثر حبیبی بیشتر مورد توجه و رجوع قرار گرفته است.

*. دفاع شده در زمستان ۱۳۹۰ برای دریافت درجه علمی ماستری.

مقدمه

با توجه به نقش هویت بخشی فرهنگی و سیاسی دانش تاریخ، تاریخ‌نگاری در افغانستان از اهمیت قابل توجهی برخوردار بوده است؛ چنانکه حاکمان افغانی، با درک این مهم، جهت پی‌گیری و رسیدن به اهدافی خاص، مستقیماً وارد این عرصه شده و مؤسسه‌ای را جهت تدوین تاریخ افغانستان دایر نموده‌اند. در عین حال امر مهمی که در این بین مهجور مانده، پایندی به اصول و مبانی علمی تاریخ‌نگاری است. علامه عبدالحی حبیبی که به عنوان عضو و مسئول فعال «انجمن دولتی تاریخ افغانستان» و یکی از مورخین پرکار و مؤثر به حساب می‌آید، مصدق خوبی است جهت بازنمایی وضعیت تاریخ‌نگاری در افغانستان؛ به همین منظور در این پژوهش، تاریخ‌نگاری وی از جنبه‌های ساختاری و محتوایی مورد ارزیابی علمی قرار گرفته است.

در بخش ساختاری، روند پژوهش تاریخی ایشان در قالب مراحل سه گانه «گردآوری داده‌ها»، «ارزیابی منابع»، «استنادات و ارجاعات» و در نهایت «تحلیل و تفسیر داده‌ها» و مطالب مرتبط با آنها مورد توجه واقع شده و نقاط قوت و ضعف تاریخ‌نگاری وی در چارچوب اصول و مبانی تاریخ‌نگاری علمی مشخص گردیده است. در بررسی و تحلیل محتوایی تاریخ‌نگاری حبیبی، به شکل کلی اندیشه‌های محوری و قابل توجه ایشان به منظور آشنایی با ساختار ذهنی و فکری وی مورد بررسی قرار گرفته است.

در این اثر سعی بر آن رفته است که با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و با استقراء در مهمترین آثار و نوشه‌های حبیبی، با معیار اصول و مبانی مطرح در

متداول‌زی تاریخ‌نگاری، مورد ارزیابی قرار گیرد و به شکل محدودتر، ایده‌ها و اندیشه‌های تاریخی مختص وی نیز مطرح شود. برای فهم چنین ایده‌ها و نگاشته‌ها، لازم دیده شده که در ابتدا به صورت جداگانه بستر و زمینه فرهنگی تاریخ‌نگاری در افغانستان معاصر مورد بحث قرار گیرد که این مهم، فصل نخست این مجموعه را اختواء نموده است.

در فصل بعدی به رویکردها و کارکردهای شکلی و ساختاری تاریخ‌نگاری حبیبی پرداخته شده و در آن عملکرد وی با اصول و مبانی نظری تاریخ‌نگاری تطبیق داده شده است. در این فصل به صورت مشخص مباحثی چون گردآوری، ارزیابی، تفسیر و تحلیل داده‌ها و منابع مورد بهره برداری حبیبی که مهمترین بخش آن دانش‌های کمکی و از آن جمله اتیمولوژی است؛ مطرح شده است؛ که در ضمن مباحث این فصل، تبیین در تاریخ‌نگاری حبیبی به تفصیل بیان شده و چالش‌های ذهنیت‌گرایی و برداشت‌های غیراصولی زبانشناسانه و مغالطات منطقی رخ داده در تحلیل‌های تاریخی وی، در همین بخش مورد غور قرار گرفته است.

فصل سوم منعکس کننده ایده‌ها و اندیشه‌های تاریخی حبیبی است که به منظور آشنایی با ذهنیت تاریخی وی نمونه‌هایی در قالب سه حوزه گرایش‌های ملی، رهیافت‌های فرهنگی و معرفتی و ایده‌های هنری و ادبی ایشان مطرح شده است.

یادآوری این مهم خالی از لطف نخواهد بود که پرداختن به آثار سترگ محققانی چون حبیبی و تلاش جهت تحلیل بررسی نقدگونه آنها، امر خطیری است که شرط مهم آن پایندی به انصاف و دوری از هرگونه سوگیری است. مسلماً در ک میزان موفقیت و عملکرد اصولی نگارنده امیریست که دیدگاه صاحب نظران و خوانندگان محترم را نیازمند است. لذا از هرگونه نکته نظر، پیشنهاد و انتقاد سازنده استقبال شده و در چاپ‌های بعدی جهت غنامندی فزون‌تر و بهتر این اثر و نیل به انصاف و حقیقت بیشتر استفاده خواهد گردید.

در اخیر وظیفه خود می‌دانم که از کلیه عزیزانی که به نحوی در شکل‌گیری این اثر موثر بوده اند؛ بخصوص استاد فرزانه جناب آقای دکتر محمد رضا بارانی و جناب آقای دکتر سید علیرضا واسعی که به ترتیب زحمت راهنمایی و ارزیابی آن را متقبل گشته اند و دوست ارجمند جناب آقای دکتر عبدالحکیم کاظمی که مشوق چاپ و نشر این اثر بوده‌اند و از صفحه آراء جناب آقای محمد احسانی و ناشر محترم، مراتب امتنان خویش را به عمل آورم.

محمد مهدی سعیدی

زمستان ۱۳۹۸

E.mail:mmparsa110@gmail.com

Telegram:@mm_saeedi

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library